Organizovaný zločin a legální sféra

TOMÁŠ BĚLONOŽNÍK

BSS156 – 14. 3. 2018

Struktura přednášky

- Organizovaný zločin v legální sféře obecně
- Projevy specifické pro ČR + „case studies“
- Rychlokurz praní špinavých peněz

Organizovaný zločin v legální ekonomice

- Příčiny zájmu OZ o infiltraci do legální ekonomiky (Williams a Savona 1996):
  - Praní špinavých peněz a investice profitů ze zločinu
  - Snaha o zisk respektu a sociálního uznání
  - Kontrola nad teritoriem

- A co zneužití podniků / podnikání k vytváření profitu prostřednictvím ilegálních činností?

Organizovaný zločin v legální ekonomice

- Problém: KDE je tedy hranice?
  - Dělící linie *zločinci-podnikatelé* a *zločinní podnikatelé*?
  - Nezřetelný přechod mezi nelegálním x neetickým
    - Taxativní definice nepomohou

Organizovaný zločin v legální ekonomice

129 TZ říká:

Společnost CEFC

~~„Organizovaná zločinecká skupina~~ je společenstvím nejméně tří trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchání úmyslné ~~trestné~~ činnosti.“

ziskové

Organizovaná obchodní kriminalita = „zločiny bílých límečků“?

- Dnes zločiny bílých límečků pojímány často jako **svébytná kategorie**:

  „White-collar crime is defined as any business-related act that uses deceit, deception, or dishonesty to carry out criminal enterprise.“

  (Siegel 2015)

ALE

- Původní záměr autora pojmu Edwina Sutherlanda (1940):
  - Upozornit na nepostihovaný druh kriminality vyšších tříd, nutnost eliminovat administrativní segregaci od kriminality nižších tříd

    → Jako latentní svébytnou kategorii ze systému odstranit

Organizovaný zločin v legální ekonomice

Tunelování

„Souhrn finančních operací a transakcí, kterými osoby, smluvně nebo zákonem pověřené správou cizího majetku, přeměňují spravovaný majetek cizí na majetek svůj vlastní způsobem, který je v rozporu se zákonem nebo s uzavřenou dohodou, a to ke škodě jiných osob nebo státu.“

(Láska 2005)

KDO?

- Tunelování managementem – poškozenými vlastníci, akcionáři
- Tunelování vlastníky – poškozenými minoritní akcionáři, věřitelé

JAK?

- Vyvádění peněžních toků (nevýhodné nákupy, půjčky atp.)
- Vyvádění majetku (např. odprodej pod cenou)

Tunelování

„Souhrn finančních operací a transakcí, kterými osoby, smluvně nebo zákonem pověřené správou cizího majetku, přeměňují spravovaný majetek právnické osoby, která je účetní jednotkou alespoň střední velikosti, na majetek svůj vlastní způsobem, který je v rozporu se zákonem nebo s uzavřenou dohodou, a to ke škodě jiných osob nebo státu.“

(Láska 2005 + Bělonožník 2018)

KDO?

- Tunelování managementem – poškozenými vlastníci, akcionáři
- Tunelování vlastníky – poškozenými minoritní akcionáři, věřitelé

JAK?

- Vyvádění peněžních toků (nevýhodné nákupy, půjčky atp.)
- Vyvádění majetku (např. odprodej pod cenou)

Organizovaný zločin v insolvenčních řízeních

- **Zmanipulované insolvence**
  - Příležitost pro **specializované kriminální struktury**
    - Nejznámější případ – skupina kolem soudce Berky
      - Union Banka, ZKL Klášterec Ohří, Krušnohorské strojírny Komořany, Stavební podnik Ralsko…

- **Šikanozní insolvence**
  - Do nedávna populární jako **nástroj konkurenčního boje**
    - Přihlášení falešných pohledávek jako metoda vedoucí k paralyzování konkurence

Šikanozní insolvence

Rozkrádání veřejných rozpočtů a majetku

- Daňové úniky
- Dotační podvody
- Zmanipulované veřejné zakázky
- Nakládání s majetkem, které je v rozporu s péčí řádného hospodáře
- Manipulace legislativním procesem

… a další projevy dysfunkce veřejné správy

Daňové úniky

- Přímým poškozeným stát – veřejné rozpočty

- Nejvýznamnější aktivitou v historii ČR – podvody s LTO
  - Fenomén první poloviny 90. let
  - Úniky na spotřební dani a DPH o souhrnné výši cca 100 miliard Kč (!) (rozpočet 342 miliard)

- Největší problém „moderní doby“ – **karuselové podvody** (zneužití vratek DPH při přeshraničním obchodu v rámci EU)

Mechanismus podvodů s LTO

1. Do ČR je dovezena motorová nafta na hranicích vykázaná jako LTO (0 % spotřební daň, 5 % DPH)
2. „LTO“ je prodán další firmě, od ní dál, dál, dál…
3. **„LTO“ se dostává k firmě s *bílým koněm* a je předokladován zpátky na naftu**
4. Nafta se prodává další firmě
5. Firma prodává naftu čerpacím stanicím

– Celý daňový dluh padá na firmu s bílým koněm, která daň neodvede.

Základní „carousel fraud“

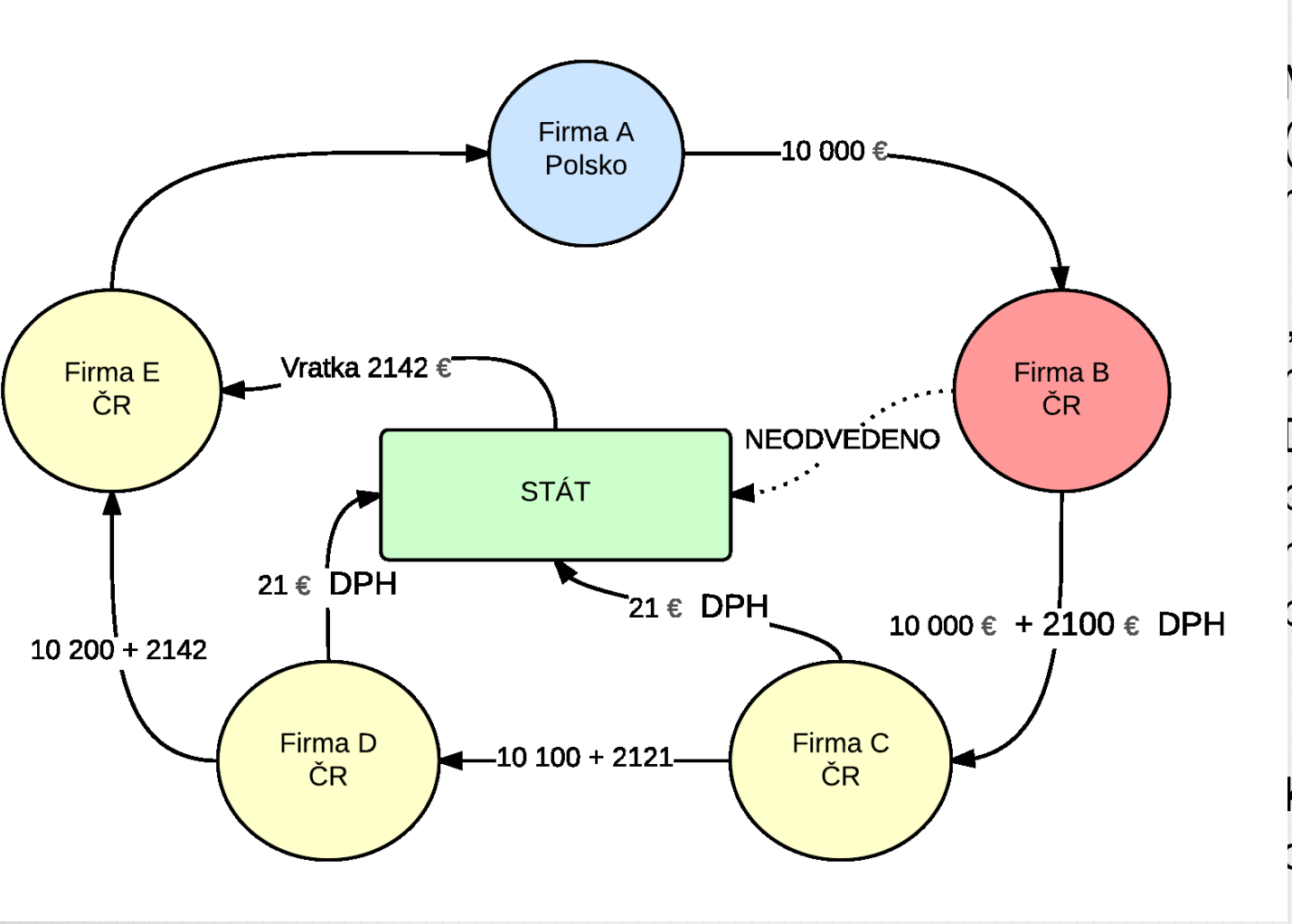

Missing trader (firma B) neodvede DPH

„Exportér“ si nechává vracet DPH v plné výši, bez ohledu na nesplněnou povinnost firmy B

Kolotoč – dá se opakovat

Zajišťovací příkazy (počet a objem na příkaz)

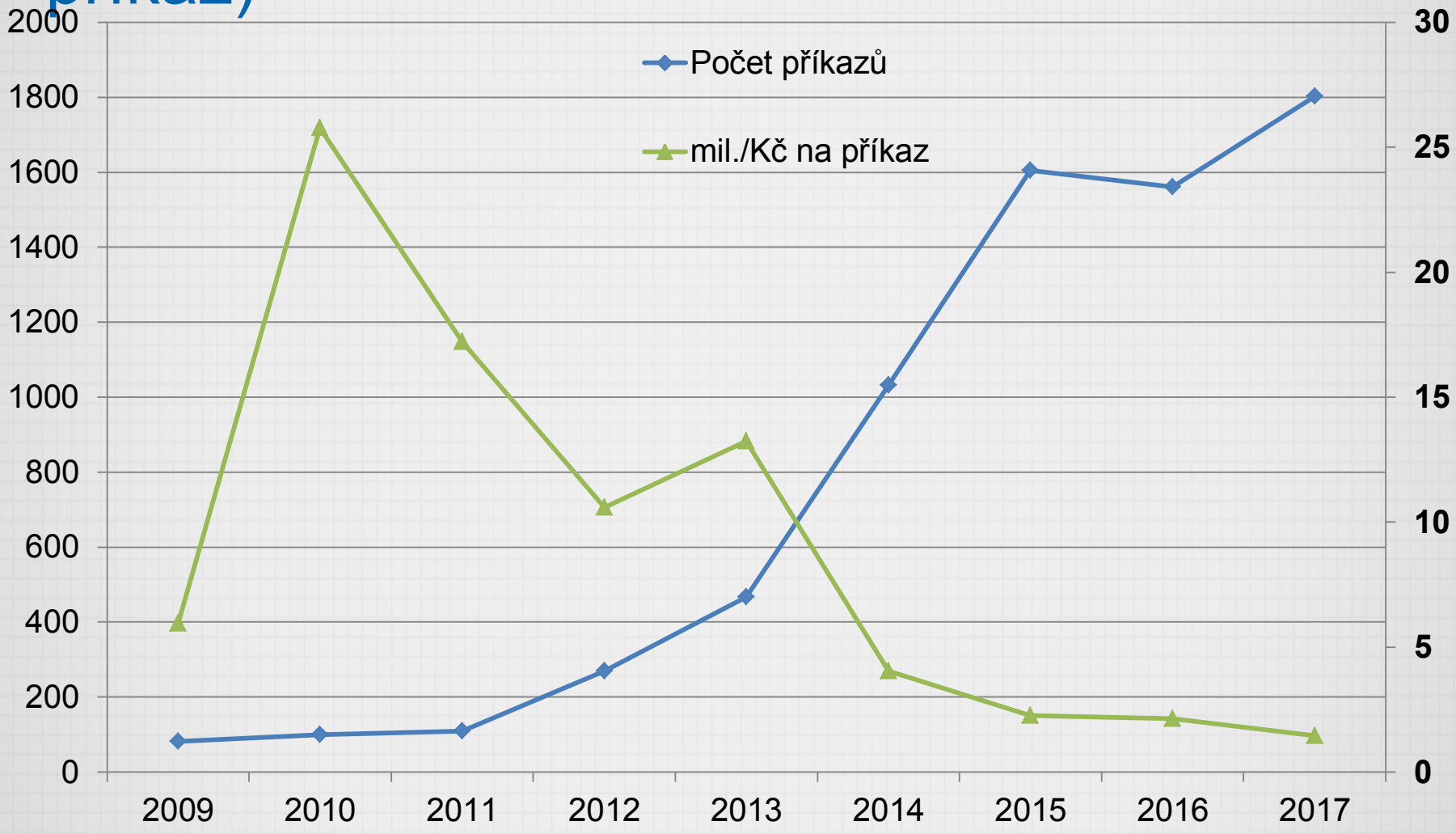

Fotovoltaika – solární boom

Příčiny?

- Pasivita zákonodárců, kteří nereagovali na vývoj na trhu
- (2010) dysfunkce Energetického regulačního úřadu

Praní špinavých peněz

- Bývá popisováno jako 3fázový proces:

1. **Umístění** (placement, disassociation, namáčení)
   - Cíl – fyzicky dostupnou hotovost z kriminálních aktivit dostat do bankovního systému

2. **Vrstvení** (layering, obfuscation, namydlení)
   - Cíl – maximálně zamlžit nestandardní původ peněz

3. **Integrace** (integration, legitimation, ždímání)
   - Cíl – vyprané prostředky se zastřeným původem se v podobě zdánlivě legálního příjmu vrací k majiteli

Překážky ve fázi rozmístění peněz

- Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu:

6 – Podezřelý obchod – definuje obchody s nestandardními okolnostmi (převody hned po hotovostních vkladech, příliš mnoho operací, převody bez zjevného důvodu, klient se odmítá podrobit kontrole…)

7 – Povinnost identifikace – před obchodem převyšujícím hodnotu 1000 EUR nebo před provedením podezřelého obchodu musí povinná osoba (banka) identifikovat klienta – ověřit totožnost.

9 – Kontrola klienta – před obchodem převyšujícím hodnotu 15 000 EUR**.**

(2) *Kontrola klienta zahrnuje*

a) *získání informací o účelu a zamýšlené povaze obchodu nebo obchodního vztahu,*

b) *zjišťování skutečného majitele, pokud klientem je právnická osoba,*

c) *získání informací potřebných pro provádění průběžného sledování obchodního vztahu včetně přezkoumávání obchodů prováděných v průběhu daného vztahu za účelem zjištění, zda uskutečňované obchody jsou v souladu s tím, co povinná osoba ví o klientovi a jeho podnikatelském a rizikovém profilu,*

d) *přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků.*

Možné „onshore“ postupy při praní peněz

- **Podniky s vysokým objemem hotovostních transakcí**
  - Maloobchody, restaurace, bary, automyčky…
    - \+ Snadné - může obsáhnout všechny fáze praní
    - \- Nejnižší strop na objem propratelných peněz
    - \- Nejvyšší ztráty při danění zisků

- **Podniky s nejasnou hodnotou poskytovaného zboží/služeb**
  - Reklama, poradenství, fotbalové kluby…
    - \+ Legalizace zisků ve vysokých objemech
    - \- Náročnost provedení – bariéry při vstupu na trh, počáteční investice; potřeba proxy

Možné „onshore“ postupy při praní peněz

- **Machinace v jednorázových transakcích**
  - Burza, hazard, nemovitosti…
    - +/- Velmi obtížně prokazatelné, ale nedá se moc opakovat
    - - Vyžaduje nenapadnutelný základní kapitál

- **Korupce při zadávání veřejných zakázek**
    - + Minimum starostí s penězi samotnými
    - + Multiplikace zisků
    - - Potřeba vysoké míry sofistikovanosti
    - - Multiplikace rizik – (ne)spolehlivost korumpovaného, nabalování kriminální činnosti

„Offshore“ praní špinavých peněz

- Offshore destinace – primárně jurisdikce s nízkou daňovou zátěží příjmů, sekundárně implikuje bankovní tajemství a možnost anonymního vlastnictví společností.

- Ideální vlastnosti offshorů pro praní špinavých peněz (mj.):
  - Banky s neprolomitelným bankovním tajemstvím
  - Nízké/žádné daně z příjmů
  - Žádné smlouvy o sdílení informací o zdaňování s dalšími státy
  - Snadné založení společnosti
  - Možnost utajit vlastníky společnosti
  - Turistický ruch jako vysvětlení příjmů

(Naylor 2004: 176-177)

„Offshore“ praní špinavých peněz

- Nejkomplikovanější krok – **umístění**. Možnosti:
  - Fyzické pašování hotovosti,
  - Paralelní bankovní systémy
  - Neformální „swap“
  - Diplomatická pošta
  - Pašování zboží vysoké hodnoty a nízkého objemu

- Ideální ve fázi **vrstvení** i **integrace** u vysokých objemů finančních prostředků
  - Trusty, nadace, ready-made společnosti…
  - Při integraci falešné služby pro offshore, využívání jeho majetku, půjčky…atd.

DĚKUJI ZA POZORNOST

Organizovaný zločin a legální sféra
Tomáš Bělonožník / belonoznik@mail.muni.cz